

VERDENSARV I RIGSFÆLLESSKABET

12 ENESTÅENDE VERDENSARVSTEDER I DANMARK OG GRØNLAND

**DANMARKIMI KALAALLIT NUNAANNILU NUNARSUARMIUT
ERIASASSAQARFII ASSEQANNGITSUT 12**

Foto: Steen Brogaard / Kongehuset

DK FORORD AF H.K.H. PRINSESSE MARIE

UNESCO's verdensarvsliste rummer de steder på jorden, som har enestående universel værdi – steder, vi har et fælles ansvar for at bevare. I Rigsfællesskabet er vi berigede med 12 sådanne steder. De afspejler vores mangfoldige historie og natur, men de rummer også en mulighed for udvikling, for fællesskab og for at se fremad.

For mange lokalsamfund og kommuner er det en ære at huse et verdensarvssted. Men det er også en opgave, der kræver ressourcer, vedholdenhed og langsigtet planlægning. Det kan være en udfordring at omsætte UNESCO's store værdier til konkret værdi i hverdagen. Erfaringerne viser dog tydeligt, at når verdensarven forankres lokalt og formidles

stærkt, kan den blive en drivkraft for bæredygtig udvikling, turisme, innovation og fællesskab.

Verdensarvsstederne kan samtidig spille en nøgle-rolle i forhold til tidens store udfordringer – ikke mindst klimaforandringerne, som allerede mærkes tydeligt, særligt i Arktis. Når vi beskytter og udvikler verdensarven med omtanke og ansvarlighed, efterlader vi samtidig en uvurderlig arv til kommende generationer.

Og netop børn og unge skal vi inddrage – ikke blot som tilskuere, men som aktive deltagere. Verdens-

arven kan vække deres nysgerrighed, styrke deres forståelse for sammenhænge i både tid og sted og give dem håb og handlekraft i mødet med fremtidens udfordringer.

Det er mit håb, at denne bog vil inspirere flere til at se verdensarven for, hvad den i virkeligheden er: et fælles gode og en mulighed for at forme et stærkere og mere bæredygtigt samfund. Med lokal vilje, engagement og samarbejde kan UNESCO's verdensarv blive en værdifuld ressource – både lokalt og globalt – til glæde for mennesker i dag og i morgen.

GL SIULEQUTSIISQ KUNNGIKKORMIOQ ATAQQINARTOQ PRINSESSE MARIE

UNESCO'p nunarsuarmiut eriagisassaannik allat-torsimaffia nunarsuarmi sumiiffnnik silarsuarmi asseqanngitsunik naleqartunik imaqarpoq – sumiiffiit attattuarumallugit ataatsimoorluta akisusaaffgisatsinnik. Naalagaaffeqatigiinnerup iluani sumiiffnnik 12-nik pisuussuteqarpugut. Oqaluttu- arisaanikkut pinngortitartu eqqarsaatigalugit as-sigiinnngissitaarnitsinnik ersersitsippu, aammali ineriartornissamik, ataatsimoornissamik siumullu takorluinissamik periarfssiillutik.

Nunarsuarmiut eriagisassaqaarfattut inissisimaneq inoqatigiippassuarnit kommuninillu pingaartinne-qarpoq. Aammali suliaasaavoq, nukinnik, suliuma-tussusermik siunissamullu pilersaarusiornermik pisariaqartitsisoq. UNESCO'p naleqartitai anner-tuut ulluinnarni inuunermi piviusumik naleqaler-sitsinissamut unammillernarsinnaasarpugut. Misilit-takkalli erseqqissumik takutippaat, nunarsuarmiut eriagisassaqaarfia najukkami allaaveqaraangat an-nertuumillu nittarsaanneqaraangat, piujuartitsineq tunngavigalugu ineriartortitsinermut, takornari-aqarnermut, nutaaliornermut peqatigiinnermullu kajumissaataasinnaasoq.

Nunarsuarmiut eriagisaaqarfi nalitsinni unammil-ligassanut annertuunut pingaarutilittut aamma inissisimasinnaapput – minnerunngitsumik silap

allanngoriartornerinut, ingammik Issittumi maan-nakkut malugilluarneqalereersut. Nunarsuarmiut eriagisassaqaarfia isumatusaartumik akisussaas-suseqartumillu paarigutsigu inerisarlugulu, taava aamma eriagisaq nalilernerqarsinnaanngitsaq kin-guaariinnut tulluittunut tunniutissavarpugut.

Meeqqat inuusuttullu pinngitsoorata peqataatis-savagut – isiginnaartuunnaassanngillat, pimoorul-lugulu peqataatinneqassapput. Nunarsuarmiut eri-agisassaqaarfia alapernaannerulersissinnaavai, piffinni sumiiffnnilu pisimasut imminnut ataqati-giinnerinik paasinnittaasiannut nukittunerulersits-isinnaavoq siunissamilu unammilligassanik naapit-sineranni neriunermik piumassuseqqortunermillu tunisinnaallugit.

Neriutigaara atuagaq una nunarsuarmiut eria-gisassaqaarfia isumarpiaanik inunnut amer-lanerusunut isummersuisinnaajumaartoq; tassa tamatsinnut iluaqutaasutut inuiaqatigiinnillu nu-kittunerusunik piujuartitsinermillu tunngaveqar-nerusumik ilusilersuinissamut periarfssiisutut. Najukkami piumassuseq, pimoorussineq suleqa-tigiinnerlu tunngavigalugit UNESCO'p nunarsuar-miut eriagisassaqaarfia pisuussutaalersinnaavoq nalitooq – najugarisami nunarsuamillu – ullumikkut aqagulu inunnut nuannaarutaalluni.

VERDENSARVSARBEJDET I RIGSFÆLLESSKABET

Af Slots- og Kulturstyrelsen

Rigsfællesskabets 12 verdensarvssteder udgør tilsammen en perlerække af natur- og kulturarvsværdier. Nogle står som monumenter over tidligere generationers drømme og ambitioner. Andre fortæller om kulturel tradition og levevis gennem århundreder – og atter andre er naturområder, der fortæller om klodens og livets op-rindelse og de processer, som også i dag skaber vigtige levesteder for dyr og planter.

I alt er 1248 monumenter, bygningsværker, kulturlandskaber og naturområder optaget på UNESCO's Verdensarvsliste (2025). Hvert sted rummer en unik fortælling om menneskeheden og Jordens historie og mangfoldighed. Gennem fortællingerne får vi indsigt i vores menneskelige fællesskab på tværs af tid og sted – og en dybere forståelse af det på en gang stærke og sårbare bånd mellem kultur og natur.

Verdensarvsarbejde er samarbejde

Verdensarvslisten er forankret i UNESCO's Verdensarvskonvention. Konventionen er en mellemstatslig aftale, som siden 1972 har forpligtet de tiltrådte lande til:

- at identificere og beskytte steder, hvis kultur- og naturværdier er så enestående, at de har betydning for hele menneskeheden,
- at anerkende – med optagelse på Verdensarvslisten – at beskyttelse og bevaring af disse steder er et anliggende for hele det internationale samfund, og
- at samarbejde om at sikre dem for eftertiden.

Verdensarvsarbejdet i Rigsfællesskabet varetages overordnet af Slots- og Kulturstyrelsen i Danmark, som samarbejder med de relevante

myndigheder i Grønland. Styrelsen repræsenterer Rigsfællesskabet i det internationale samarbejde og fungerer som bindeled mellem UNESCO og verdensarvsstederne.

De enkelte verdensarvssteder forvaltes lokalt. Her er site manageren en nøgleperson i inddragelsen af de mange aktører, som samarbejder om at bevare, beskytte og formidle verdensarven. Ofte er der lokalt et godt kendskab til stedernes særlige kultur- og naturværdier som noget, man gerne vil både passe på og vise frem. Værdierne er på den måde et aktiv for et lokalområdes identitet og udvikling, og den lokale stolthed og forankring er central for, at stederne kan bevares for eftertiden.

Forpligtelser i verdensarvsarbejdet

Optagelse på Verdensarvslisten er en anerkendelse af stedernes universelle betydning, men ikke en beskyttelse i sig selv. Naturen og kulturarven skal være beskyttet af vores egen lovgivning, hvilket sker gennem bl.a. naturfredning, bygningsfredning og fortidsmindebeskyttelse, men også gennem f.eks. planlovens krav til kommunernes planlægning. Ved større udviklingsprojekter og restaureringer skal det internationale samarbejde – repræsenteret ved Verdensarvskomiteén – orienteres. Hvornår dette er nødvendigt, vurderes i samarbejde med styrelsen.

Verdensarvsstedernes bevaringstilstand skal løbende overvåges. Rammerne for dette beskrives i den forvaltningsplan, som alle verdensarvssteder skal have, og som udarbejdes lokalt. Forvaltningsplanen beskriver bl.a. stedets værdier, beskyttelsesforhold og rollefordelingen mellem de forskellige aktører. Den skal desuden støttes af f.eks. strategier og planer for bæredygtig turisme og håndtering af trusler.

For selv med lovgivning og en god forvaltningsplan er det ikke udelukket, at der kan opstå trusler mod verdensarven. Det kan være som konsekvens af et forandret klima, et øget turismepres eller indvirkninger fra bygge- og anlægsprojekter af forskellig karakter. Derfor kræves rettidig handling og tæt samarbejde mellem alle aktører.

Manglende indsats kan føre til, at Verdensarvskomiteén igangsætter en skærpet overvågning. Hvis værdierne er alvorligt truede, kan stedet komme på listen over verdensarv i fare. Et verdensarvssted kan også blive skrevet helt ud af verdensarvslisten, hvilket er sket tre gange siden 1972. I alle tilfælde på grund af negative konsekvenser fra udviklingsprojekter og trods flere års forsøg på at finde løsninger.

Verdensarv inspirerer og sammenbinder

En vigtig del af det fælles verdensarvsarbejde er at udbrede kendskabet til verdensarvsstederne og Verdensarvskonventionen. Stederne er internationale rejsemål og anses for best practice inden for beskyttelse og bevaring af kultur- og naturværdier. Derfor skal værdierne også formidles med respekt for stedets unikke karakter.

Lokalsamfundet er både målgruppe og aktør i formidlingen. Borgere og virksomheders stolthed over verdensarven kan ofte ses konkret i f.eks. samarbejder om turismetilbud eller et aktivt engagement i stedernes udvikling. Verdensarven kan på den måde danne grobund for nye lokale muligheder og initiativer – og er i sig selv både en mulighed og en forbindelse til det endnu større fællesskab, vi deler med resten af verden.

GL NAALAGAAFFEQATIGIINNERMI NUNARSUARMUT ERIAGISASSAQARFIINI SULINEQ

Naalagaaffeqatigiinnermi nunarsuarmiut eria-gisassa-qarfii 12 pinngortitami kulturikkullu pingaaruteqarput, ukiorpassuarnilu inuit inuunerannik, pissusitoqqanik pinngortitamilu peqatigiinnerannik oqaluttuarput. Sumiiffit kulturikkut inuunermik, ujarassiornikkut nunarsuuup oqaluttuassartaanik uumasuinillu uppersaapput. Tamarmillu asse-qanngitsumik silarsuarmi naleqarput.

Nunarsuarmiut eria-gisassaasa allattorsimaffiat UNESCO-p Nunarsuarmiunut eria-gisassan-ut isumaqatigiisummik tunngaveqarpoq, nunallu ilaasortaasut pisuussutit uppersarnissaannik, illersornissaannik tammatsaaliornissaannillu pi-sussaaffeqarput – nunat assigiingitsut ikioqatigiilutik suleqatigiinnerisigut. Naalagaaffeqatigiinni suli-at pingaarnerusut Danmarkimi Kalaallit Nuna-annilu oqartussat suleqatigalugit isumagineqarput.

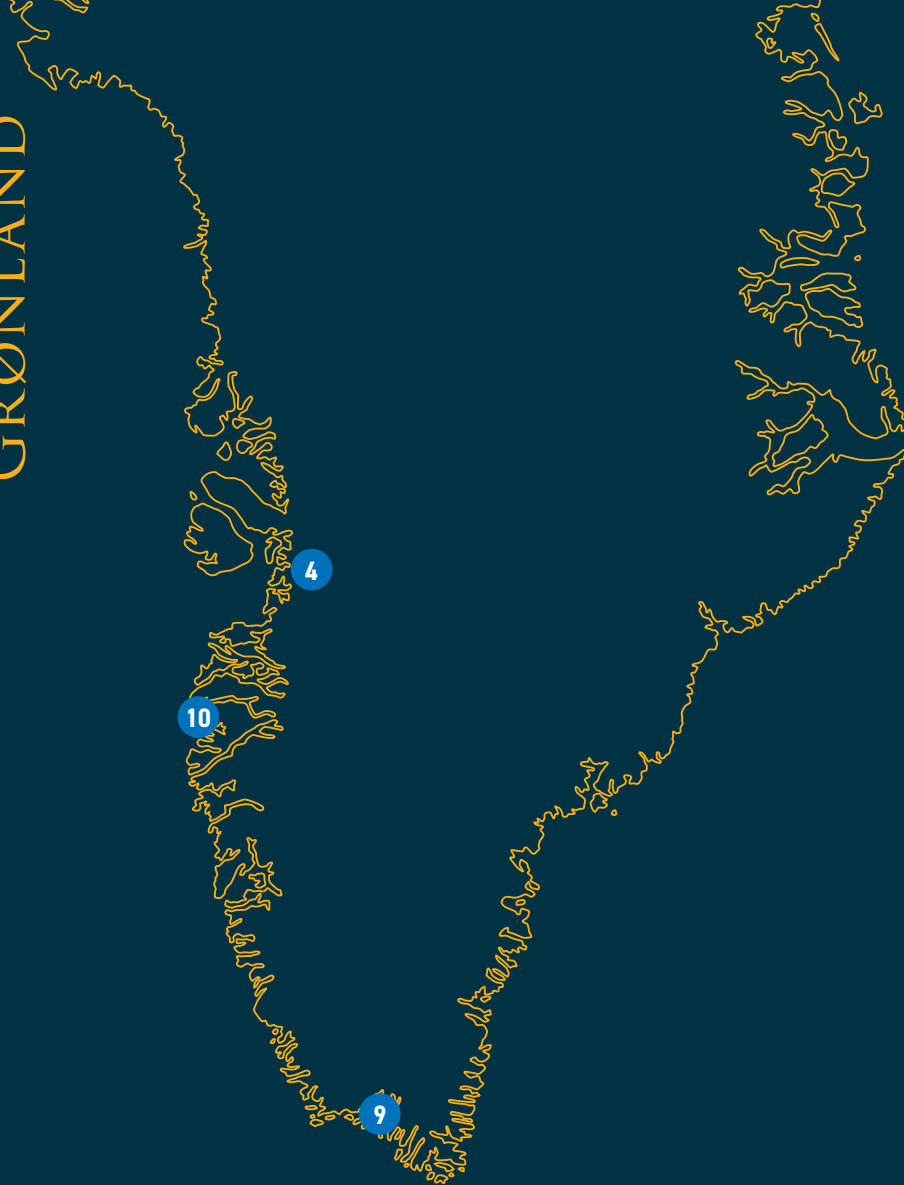
Sumiiffit ataasiakkat qanigisami aqunneqarput, eria-gisassa-qarfimilu aqutsisoq illersuinnermi nitarsaanermilu qitiuvoq. Nunarsuarmiut eria-gisassa-qarfiat kinaassutsimut ineriartortitsinermullu iluaqutaasarpog, najukkamilu inuiaqatigiit pimo-orussinerat piujuaannartitsinermi pingaaruteqar-luinnarpoq.

Nunarsuarmiut eria-gisassa-qarfiat isumannaassa-gaanni naalagaaffimmi inatsiliorneq, najukkami aqutsineq ataavartumillu nakkutiginneq pisa-ri-aqarput. Aqutsinermi pilersaarutit piujuartitsil-lunilu periusissiat suliarineqartariaqarput.

Eria-gisassa-qarfik pisussaaffliiginnaqqilaq – pe-riarfissaavortli. Najukkami nunarsuarmilu peqa-tigiinneq atassuteqalersitsisarpog tullusimaaru-tissanut, suleqatigiinnermut suliniutinullu nutaanut isummersuisinnaalluni.

GRØNLAND

1. Jelling-momumenterne.....8	5. Stevns Klint.....16	9. Kujataa24
2. Roskilde Domkirke10	6. Vadehavet18	10. Aasivissuit-Nipisat.....26
3. Kronborg Slot.....12	7. Parforcejagtlandskabet...20	11. Vikingetidens Ringborge...28
4. Ilulissat Kangia (Isfjord)..14	8. Christiansfeld.....22	12. Møns Klint30

DK. Nummereret efter udpegningsår

GL. TOQQARNERAT NAAPERTORLUGIT NORMULERSORNEQARSIMAPPUT

JELLING-MONUMENTERNE

DK. Top: Jellingstenene: Runestenene er i dag indpakket i bronze og glas for at kunne beskytte dem for eftertiden. Venstre: Den hvide palisademur på cirka 1,5 km indrammer Harald Blåtands stor-læde monumenter.

GL. Qulleq: Jellingip ujarai: Ujaqqat runinik allattorneqarsimasut kingunissanut allannqutsaaliorniarlugit ullumikkut bronze-mik igalaaminermillu poorneqarsimapput.

Foto: Roberto Fortuna / Rune Johansen

Udpegning/
toqqarneqarnek:
1994

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: iii
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Jelling Menighedsråd

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piumasagaat: iii
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqarfiimmik aqutsisoq Jellingip Oqaluffianit Vejlip Kommunua aamma Danmarkimi Katersugaasivissuup immikkoortotaqarfia "Kongernes Jelling" suleqatigalugu aningaasalersorneqarpoq.

1

DK STEDET, HVOR DEN DANSKE NATION BLEV FØDT SAMT ET SYMBOL PÅ VIKINGEKONGERNES MAGT OG AMBITIONER

Jelling-monumenterne blev optaget på UNESCOs Verdensarvsliste i 1994, som det første sted i Danmark. Monumenterne – de to store høje, de to runesten og Jelling Kirke – tegner billedet af et Danmark i forandring og fortæller på enestående vis om overgangen mellem troen på de gamle nordiske guder og troen på Kristus.

I midten af 900-tallet samlede Harald Blåtand det Danmark, som vi kender i dag. Her blev kristendommen indført som statsreligion, som det står skrevet på Haralds store Jellingsten. Stenen kaldes Danmarks dåbsattest og er afbildet med nordens ældste Kristusfigur.

Gorm den Gamles runesten er til minde for hans kone, dronning Thyra. Her står navnet Danmark skrevet for første gang. Runestenene er i dag symboler på grundlæggelsen af den danske nation. Kong Frederik d. 10 kan spore sin slægt tilbage til Kong Gorm og Dronning Thyra.

I 2018 blev UNESCO nomineringen udvidet med verdens største skibssætning på 356 meter og den nyfundne palisade. Skibssætningen består af to buede rækker af kampesten som tilsammen danner formen af et skib. I midten af skibet er Nordhøjen, som indeholder et gravkammer, placeret. Konger og højststående personer kunne begraves i skibssætninger, hvor de på symbolsk vis kunne sejle til dødsriget. Rundt om stenskipet, højene og runestenene rejste man en næsten 5 meter høj palisade af egetræ, der indhegner et areal svarende til ca. 20 fodboldbaner.

GL SUMIIFFIK, INUIAAT DANSKIT PILERFIAT KIISALU VIKINGIT KUNNGIISA PISSAANERAT ANGUNIAGAALLU

Jellingimi-eqqaassutissiat, Danmarkimi sumiiffit siullersaattut, UNESCO'p Nunarsuarmit eriagisassaasa allattorsimaffiannut 1994-mi ilanngunneqarsimapput. Eqqaassutissiat upperisat marluk akornanni ikaarsaarnermik takutisipput.

Nuna Avannaamioqqat guutiinik Kristusimillu upperisaqarneq. 900-kkut qiteqqunneranni ullumikkut Danmarkil ilisimasarput Harald Blåtandip katiterpaa. Taamani kristumiuussuseq naalagaaffimmi atuutilerpoq, soorlu Jellingimi Haraldip ujarattaani allassimasooq. Ujarak Danmarkip kuisinnermik allagartaatut taaneqartarpoq nunanilu avannarlerni Kristusiliat pisoqaanersaat assiligneqarsimalluni.

Gorm den Gamle'p ujarak runinik allannilik nuliannut Thyramut eqqaassutissiaavoq. Tassanilu Danmarkip aqqa siullerpaamik allanneqarsimavoq.

Qattorngit marlussuit, ujaqqat runinik kigartorneqarsimasut Jellingillu Oqaluffia Danmarkip allanngoriartorneranik assilialersuipput. Ujaqqat umiarsuaasiat ujaqqanik qalumasunngorlugit inissitsiterneqarsimasunik sanaajupput, ataatsimullu umiarsuurtut isikkoqarput. Kunngit inuillu akimasut umiarsuaasiani ilineqarsinnaasimapput, angalallutillusoq toqusunut nunaannukarsinnaallutik. Umiarsuaasiaq, qattorngit ujaqqallu runinik allattorneqarsimasut kaajallallugit pallittalisaaq manngertuminernit sanaaq 5 meterit missiliorlugit portussuseqartoq napparneqarsimavoq, nunalu arsartarfiit 20-it pallillugit angisuseqartoq ungalusimavaa.

ROSKILDE DOMKIRKE

DK. Top: Domkirkens ikoniske spir blev givet af Christian 4. Venstre: Som kongelig gravkirke er 40 konger og dronninger begravet i Domkirken.

GL. Qulleq: Oqaluffissaarsup napasuliai ilisarnataasut Christiap 4.-nit tunniunneqarsimapput. Saamerleq: Kunngikkormiut iliveqarfiisa oqaluffittaatut Oqaluffissaarsuarmi kunngit dronningillu 40-t ilineqarsimapput.

Foto: Peter Leschly og Sara Peuron-Berg

Udpegning/
toqqarneqarneq:
1995

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: iii og iv
- Serienominering: Nej
- Site manager sidder i Roskilde Domsogns Menighedsråd

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqaarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: iii aamma iv
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqaarfimmik aqutsisoq Roskilde Domsogns Ilagiit Sinniisaannit aningaasalersorneqarpoq.

2

DK DANMARKS KONGELIGE GRAVKIRKE, EN LEVENDE SOGNEKIRKE OG ARKITEKTUR I VERDENSKLASSE

Gennem 1000 år har Roskilde Domkirke stået som et majestætisk monument over landets historiske og arkitektoniske udvikling. Som kongeligt mausoleum er den gotiske katedral blevet udvidet gennem århundreder og rummer i dag en enestående blanding af arkitektoniske stilarter. Domkirken afspejler både kongemagtens og kirkens rolle i samfundets udvikling og trækker tydelige tråde til Europa.

Opførelsen begyndte omkring år 1200, og Domkirken blev som Skandinaviens første gotiske teglstenskatedral et fornemt udtryk for tidens teknologiske og kunstneriske landvindinger. Med sine cirka 2,5 millioner håndstrøgne mursten, spidse buer, hvælvede lofter og udvendige stræbepiller repræsenterer Domkirken et højdepunkt inden for både innovation og bæredygtigt håndværk. Middelalderens store katedraler er noget af det ypperste indenfor menneskets formåen. Historien rækker dog endnu længere tilbage – til Harald Blåtand – og med Christian 3.s begravelse indledes en ubrudt tradition, hvor samtlige danske monarker siden er stedt til hvile i Domkirken. Det giver Domkirken en helt særlig status – ikke blot nationalt, men også i europæisk sammenhæng.

I dag er Roskilde Domkirke stadig en levende kirke – det oprindelige formål holdes i hævd, og på den måde pustes nyt liv i de gamle sten. Den fortsatte funktion som både kirke og kongeligt mausoleum understreger ritualernes og traditioners betydning i vores samtid – og får os til at løfte blikket.

GL DANMARKIMI KUNNGIKKORMIUT ILIVEQARFIISA OQALUFFIAT, NUNARSUARMILU ILLULIORTAATSIT PITSAANERSAASA ILAAT

Ukiut 1000-t ingerlaneranni Roskildip Oqaluffissaarsua nunap oqaluttuarisaanerata illuliortaatsillu ineriartornerata eqqaassutissaatut napasimavoq. Kunngikkormiut eqqaassutissaattut goterisut saneqarsimasooq ukiopassuarni allinerneqarsimavoq ullumikkullu illuliortarnermi ilusiliisaatsit asseqanngitsutut inissisimaalluni. Oqaluffissaarsuaq kunngip pissaaneqarneranik oqaluffullu pingaaruteqarneranik ersissitsivoq Europamullu atassutitut erseqqissorujussuulluni.

Sanaartorneq ukioq 1200-ip nalaani aallartippoq, Skandinaviamilu goterisut oqaluffissuit taamanikkut ukiuni teknikkikkut eqqumiitsuliornikkullu nutaaliornertut takutitsivoq. Ukiuni akullerni oqaluffissaarsuit inuup pisinnaasaanut atatillugu sanaartornermi pitsaanerpaajupput. Oqaluttuarisaanerli ukiunut qangaanerusunut ingerlavoq – Harald Blåtandip – Christiaallu 3-ata ilisaaneratigut pissusitoq kipineqarsimanngitsooq, tassani qallunaat kunngii tamarmik tamatuma kingorna Oqaluffissuarmi ilisaasarsimammata. Oqaluffissuaq immikkut inissisimalersitsivoq – nunami namminiinnaanngitsooq, aammali europa-miuussusermut atatillugu.

Ullumikkut Roskildip Oqaluffissua oqaluffiuvooq inuummaarissooq – qangalili siunertaq attanneqarpoq inuunermik nutaamik pilersitsilluni. Oqaluffittut kunngikkormiullu ilerrata eqqaassutissaattut atornerarnerata nalitsinni upperisarsiornermut pissusitoqqallu pingaaruteqarneranik naqissusiivoq – uagutsinnullu nuan-naalersitsilluni.

KRONBORG SLOT

DK. Top: Kronborg tårner sig majestætisk op over indsejlingen til Øresund. Venstre: Kanonerne håndhævede i mere end 400 år Danmarks magtposition i Øresundsregionen.

GL. Qulleq: Kronborgi ataqqinarpaluttutut isikkoqarluni Øresundip pulammagiaani nappaaripqoq. Saamerleq: Qamutit atorlugit Øresundip eqqaani Danmarkip pissaaneqarnikkut inissisimanini ukiut 400-t sinnerlugit attappaa.

Foto: Slots- og Kulturstyrelsen
Thomas Rahbek og Buster Kristensen

Udpegning/
toqqarneqarqeq:
2000

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: iv
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Slots- og Kulturstyrelsen

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: iv
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqarhimmik aqutsisoq Slots- og Kulturstyrelsenimik aningaasalersorneqarpoq.

3

**DK RENÆSSANCESLOTTET
VAR OMDREJNINGSPUNKT
FOR SPILLET OM MAGTEN I
ØRESUNDSREGIONEN**

Kronborg Slot blev opført af Frederik 2. i slutningen af 1500-tallet. Det var kongens ønske, at slottet skulle være så overdådigt i sin arkitektur og indretning, at det blev kendt og misundt over hele Europa. Frederik 2.'s ønske blev til virkelighed – både i hans egen samtid og i dag, hvor slottet er indskrevet på UNESCO's Verdensarvsliste som et enestående eksempel på et europæisk renæssanceslot.

Kronborgs historie er fyldt med konger, dronninger, krig og politik. Det er dog især myten om Shakespeares Hamlet og den sovende helt Holger Danske i kasematterne, der har gjort slottet kendt over det meste af verden.

Alt på Kronborg blev skabt med henblik på at imponere. Facader, vinduer, lofter, vægge og interiør blev udført med stor detaljerigdom og efter højeste renæssancemode. Kun de bedste håndværkere og kunstnere blev hyret til at arbejde på slottet. De mere end 1000 sandstensindrammede vinduer og det udskårne interiør i slotskirken vidner om slottets tidligere pragt. Kronborgs kobbertage og 5 himmelstræbende tårne har været et imponerende syn for renæssancens menesker. Det vigtigste tårn var Trompetértårnet, hvorfra der blev spillet fanfarer ved de overdådige fester i Dansesalen.

Kronborgs kanoner og strategiske placering på Øresunds smalleste sted sikrede i 400 år opkrævnngen af den indbringende Øresundstold. Slottet var af samme årsag et frygtet syn blandt de skibe, der sejlede ind i sundet. I dag er det oftest et højdepunkt på rejsen, når et skib stævner ind i Øresund og har "Kronborg om styrbord".

**GL ØRESUNDIMI
PISSAANILEQQUSAANNERMI
RENÆSSANCIP ILLUSSAARSUA
QITIUSIMAVOQ**

Kronborgip Illussaarsua Frederiup 2.-nit 1500-kkut naalerneranni nappaarneqarsimavoq. Kunn-gip kissaatigivaa illussaarsuaq saneqarnermigut ima kusanassuseqartigissasoq, allaat Europami ilisimaneqalissalluni usorineqalerlunilu. Frederiup 2.-ta kissaatigisaa piviusunngorpoq – taamanikkut ullumikkullu illussaarsuaq UNESCO'p Nunarsuar-miut eriagisassaasa allattorsimaffianut renæssan-cip illussaarsuatut assersuutitut ilanngunneqarsimalluni.

Kronborgip oqaluttuassartaa inunnik akimasor-passuarnik pisimasunillu ulikkaarpoq. Ingammilli Shakespearip Hamletimik oqaluttuap eqqor-ne-qatsaaliornunilu qimaaffissiani sapiitsuliortup si-nittup Holger Danske'p illussaarsuaq nunarsuup annersaani ilisimaneqalersissimavaat.

Kronborgimi suut tamarmik kakkagininnissaq siu-nertaralugu pilersinneqarsimapput. Illussaarsuup sananeqarnera peqqissaarullugu renæssancillu nalaani mutiunerpaat malillugit suliarineqarsimapput. Assassorniluni sulinermi eqqumiitsuliortullu pikkorinnerpaat illussaarsuarmi sulisussarsari-neqarsimapput. Kronborgip qaliai kanngussammik sanaat napasuliaalu tallimat renæssance'p nalaani inunnut ajasinnartuusimapput.

Kronborgip qamutillii Øresundillu nerukinner-saani inissisimalluarnerata ukiuni 400-ni Øresundip akitsuutaanik iluanaarnartunik akiliisitsisar-neq isumannaarsimava. Illussaarsuaq peqqutigalugu umiarsuit ikertigoortut akornanni qununartutut isigineqarsimavoq. Ullumikkut angalanermi nuan-nernerpaasarpooq, umiarsuaq "Kronborgi talerpiatungeralugu" Øresundimut pulagaangat.

ILULISSAT KANGIA (ISFJORD)

DK. Top: Efter en halv times vandring fra byen Ilulissat mødes man af dette syn. Venstre: Mennesket er lille herude.

GL. Qulleq: Ilulissat illoqarfianit akunnerup affaa pisoreerluni isigisaq ima ittoq nuisarpoq. Saamerleq: Inuk maani pingaaruteqarpallaangilaq.

Foto: Isfjordskontoret, Avannaata Kommunia

Udpegning/
toqqarneqarnej:
2004

DK

- Type: Natur
- UNESCO-kriterium: vii og viii
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Avannaata Kommunia

GL

- Suussuseq: Pinngortitamik eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: iv aamma viii
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqarfimmik aqutsisoq Avannaata Kommunianit aningaasalersorneqarpoq.

4

**DK HVOR ISENS KRAFT MØDER
MENNESKETS TILPASNING
- ILULISSAT ISFJORD ER ARKTIS
I BEVÆGELSE**

Ved munden af Ilulissat Isfjord i det vestlige Grønland strømmer isfjelde fra verdens mest produktive gletsjer, Sermeq Kujalleq, mod havet med en hastighed på op til 40 meter om dagen. Dybt inde i fjorden rejser gletsjerfronten sig op til 90 meter over havoverfladen, og hvert år fødes tusindvis af isbjerger i dette spektakulære landskab – op mod 10 % af alle Grønlands isbjerger stammer herfra. Ilulissat Isfjord blev optaget på UNESCOs verdensarvsliste i 2004 for sine enestående geologiske processer, æstetiske skønhed og dets betydning for Jordens naturhistorie.

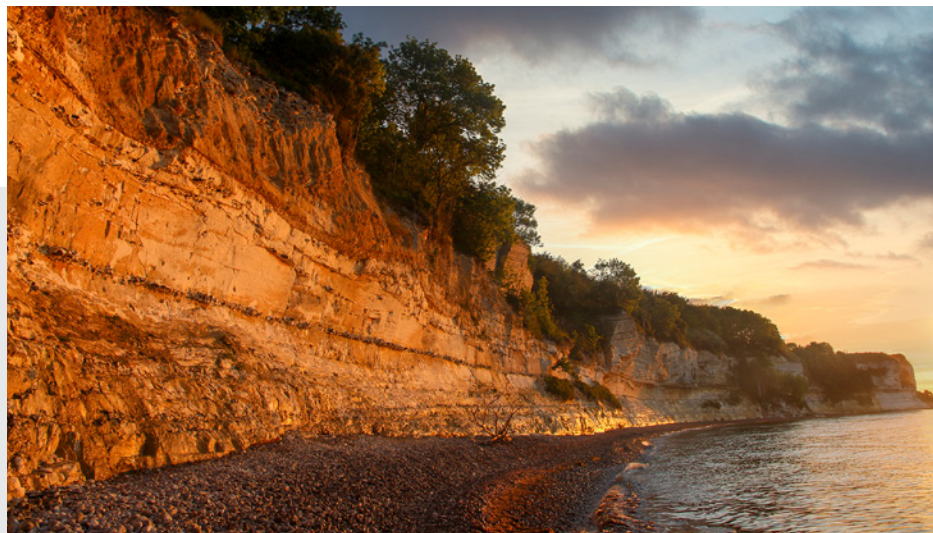
Men stedet rummer også dybe kulturelle spor. Her har mennesker levet i over 4.000 år – fra de tidlige Saqqaq- og Dorsetkulturer til nutidens inuitter, der fortsat fisker hellefisk i fjorden, dels fra både om sommeren og gennem isen om vinteren. Klimaændringer sætter dog et mærkbart præg: havisen forsvinder, fangstruter ændres, og traditionelle livsformer udfordres. Forvaltningen af området balancerer mellem bevaring og udvikling i en voksende by. Ilulissat Isfjord er et arktisk vidnesbyrd om samspillet mellem naturens kræfter, menneskelig tilpasning og klimaforandrings konsekvenser.

**GL SERMIP NUKINGATA INUULLU
NALEQQUSSARNERATA NAAPIFFIANI
- ILULISSAT KANGIA TASSAAVOQ
ISSITTOQ PIKIALASOQ**

Ilulissat Kangiata paavani Kalaallit Nunaata kip-pasisuani nunarsuarmi sermit aniatitsisut anersaanit, Sermeq Kujallermit, ilulissat imaanut ingerlaarput ullormut 40 meterit tikillugit sukassuseqarlutik. Kangerluup qinngorpiaani sermip saava 90 meterit tikillugit immap killinganit portussuseqarluni nuisavoq, ukiullu tamaasa pinngortitami maani alutornartumi iluliarsuit tusintikkaarlutik pinngortarput – Kalaallit Nunaatalu iluliarsuisa 10%-ii tikillugu tassannganeersuupput. Ilulissat Kangia ujarassiornikkut pissutsinik asseqanngitsunik, misigississutitugit kusanarnini Nunarsuarmilu pinngortitap oqalutuarisaanerani pingaaruteqarnini pissutigalugu UNESCO'p Nunarsuarmiut eriagisassaasa allat-torsimaffianut 2004-mi ilanngunneqarpoq.

Kisianni sumiiffik kulturip malunniutaanik iteqisunik aamma imaqqarpoq. Maani ukiut 4.000 sinnerlugit inoqarsimavoq – Saqqaqkulturip aallartinneqarata kiisalu Dorsetkulturip ullumikkullu inuit, aasaanerani ukiuuneranilu sikumi suliqalerallinnik aalisartut nalaanni. Silalli allanngorneri erseqqissumik malunnaateqarput: siku peerukkiartorpoq, piniarnermi aqqutit allanngorput inooriaasitoqqallu unammillerneqarput. Nunap eriagisap aqunneqaranera illoqarfimmi ineriartortumi allanngutsaaliornernup ineriartorternerullu akornanni mianersortumik inngerlanneqarpoq. Ilulissat Kangerlua tassaavoq pinngortitap nukiinik, inuttut naleqqussarnerup silallu allanngoriartorternerata kingunerinik sunniivigeqatigiinnerup issittup nalunaajaatai.

STEVNS KLINT

DK. Top: En 17 km lang og 41 m høj kystklint af kalk og kridt. Venstre: Det berømte Fiskeler indeholder rester af asteroiden, der ramte Jorden for 66 mio. år siden og afsluttede dinosaurernes herredømme.

GL. Qulleq: Ippik qeqormik kridtimillu sananeqaatilik 17 kilometerisut takissusilik 41 meterisullu portussusilik. Saamerleq: "Aalisakkat marraat" tusaamasaq ullorissap anaata, ukiut 66 mio.-nit matuma siornatigut Nunarsuarmut nakkartup sinnikuinik piuneerutsitsisumik akoqarpoq.

Foto: Stevns Kommune

Udpegning/
toqqarneqarnej:
2014

DK

- Type: Natur
- UNESCO-kriterium: viii
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Stevns Kommune

GL

- Suussuseq: Pinngortitamik erigisas-saqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: viii
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqarfiimmik aqutsisoq Stevniup Kommuniat aningaasalersorneqarpoq.

5

**DK DET BEDSTE STED I
VERDEN AT OPLEVE SPORENE
AF ET DRAMATISK KAPITEL I
JORDENS OG LIVETS HISTORIE**

Stevns Klint strækker sig 17 km langs Sjællands østkyst. Den imponerende klint af kridt og kalk indbyder til naturoplevelser udover det sædvanlige – men klinten gemmer også på fortællingen om en ufattelig katastrofe, som fandt sted for meget længe siden.

Stevns Klint er UNESCO Verdensarv, fordi den er det bedste sted i verden at se sporene efter den asteroide, der for 66 mio. år siden slog ned på Jorden og førte til, at dinosaurerne og mere end halvdelen af alle arter uddøde. Nogle få heldige overlevere klarede sig igennem – og blev til det liv, vi kender i dag.

Stevns Klint er opbygget af de mikroskopiske rester af de alger og dyr, som igennem millioner af år levede i Kridthavet. Lag på lag af liv og død. I klinten afløses de nedre lag af blødt kridt pludselig af lag af hård kalk. Kalken er de fossile rester af bundlevende mosdyr.

Overgangen fra kridt til kalk markeres af et tyndt lag gråt ler: Fiskeler. Aflejret på havbunden for 66 mio. år siden. Fiskeleret rummer nøglen til at forstå katastrofen, der gjorde en ende på dinosaurerne. Et grænselag, der glimrer ved sit fravær af liv, og som rummer spor af asteroiden selv.

**GL NUNARSUUP INUUNERULLU
OQALUTTUARISAANERANI
NUNARSUARMIT TAKUSSUTIS-
SARSIORFIIT PITSAANERSAAT**

Stevniup Ippia Sjællandip sineriat kangia sinerlugu 18 km-nik isorartussuseqarpoq. Ippik kridtimik qeqormillu sananeqaatilik pinngortitami nalinginnaanngitsumik misigisassarsior-nissamat qaaqquusivoq – ippilli ajunaarnersu-armik qangarsuaq pisimasumik takorloorumi-natsumik oqaluttuassartaqarpoq.

Stevniup Ippia UNESCO'p Nunarsuarmiut eria-gisassaraat, ullorissap anaata ukiut 66 mio.-nit matuma siornatigut Nunarsuarmut nakkartup takussutissartaanik pitsaanerpaatut inissisi-manini pissutigalugu, ullorissallu anaata nak-karnerata kinguneranik dinosaurit uumasullu artit affai sinnerlugit piuneerupput. Ikittunnguit iluatsittisut aniguiipput – taakkuuppullu uumasut ullumikkut nalunngisavut.

Stevniup Ippia quajaatit uumasullu sinnikuinik mikisuararsuarnik sananeqaateqarpoq, taakkulu ukiut millionillit ingerlaneranni Kridtip Imaani uumasuupput. Uumasut toqungasullu qaleriiaar-simapput. Ippimmi kridtip aqitsup kiviorarsima-sup naqqa tassangaannaq qeqormik manngertumik taarserneqarpoq. Qeqoq immap naqqani uumasunik naasutut isikkoqartut ujarannorsimasut sinnikorai.

Kridtimik qeqormut ikaarsaaffia marrarmik akun-neqarpoq: "Aalisakkat marraa". Taakku ukiut 66 mio.-nit matuma siornatigut immap naqqanut kiviorarsimapput. Aalisakkat Marraa ajunaarnersuup, dinosaurinik piuneerutsitsisup, qulaajarnis-saanut matuersaataavoq. Kinnganerit qaleriaat akunnerat, uumasooqassusermik takusassarta-qanngitsoq, ullorissalli anaani takusassartalik.

VADEHAVET

DK. Top: Priler på Mandø flak. Tidevandet, stormfloderne og vinden flytter rundt på enorme mængder sand og skaber et evigt foranderligt landskab. Venstre: Den islandske ryle er en vadefugl. Med deres orange fjerdragt kan 20.000 fugle i tæt flok farve vaden helt rød om foråret.

GL. Qulleq: Mandø ikkannersaani ikerasak. Ulittarnerup tinittarnerullu, uleruloornerit anorillu sioqqat annertooujussuit nikerar-tittarpai nunaminertamillu allanngorartu-artumik pilersitsilluni.

Foto: John Frikke

Udpegnings/
toqqarneqarneq:
2009 & 2014

DK

- Type: Natur
- UNESCO-kriterium: viii, ix og x
- Serienominering: Nej – men en del af en grænseoverskridende nominering
- Site manager betales af staten, kommunerne og nationalparken

GL

- Suussuseq: Pinngortitamik eriaqisasaqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: viii, ix aamma x
- Toqqarneqartut ilaat: Toqqakkat ataatsimortut ilaat: Naamik - kisiannili immikkuullarinnera pissutigalu toqqarneqarsimasooq.
- Eriagisassaqarfimmik aqutsisoq naalagaaffimmit, kommuninit aamma nunamit eqqis-sisimatitami aningaasalersorneqarpoq.

6

**DK ET UNIKT, NATURLIGT
HAVLANDSKAB FULD AF LIV,
SOM TILBYDER ET LIVSVIGTIGT
HJEM FOR VERDENS DYRELIV**

Et vadehav – en verdensarv

Vadehavet er et af verdens største tidevandsområder med uerstattelige naturværdier og unikke landskaber, hvor naturlige processer løber uforstyrret langs Danmarks, Nederlandenes og Tysklands kyster. Derfor er Vadehavet udpeget som UNESCO Verdensarv til glæde for nuværende og fremtidige generationer og opfylder tre af UNESCO's ti kriterier for at opnå udpegnings som verdensarv:

- Enestående eksempel på pågående geologiske processer
- Betydningsfulde biologiske og økologiske processer
- Global betydning for bevaring af biodiversitet

Et unikt landskab formet af vind og vand

Gennem de sidste 8000 år er denne dynamiske kystlinje blevet formet af elementerne og er derfor stærkt påvirket af tidevand og vind. Det kontinuerlige sammenspil mellem vind, strøm og tidevand skaber et konstant skiftende sceneri af øer, sandbanker, kanaler, sand og vade, strandenge, strande og klitter. Mens disse naturlige processer fortsætter stort set uforstyrret, bliver dette steds ekstraordinære, geologiske forskellighed til et hjem for tusindvis af utrolige planter og dyrearter, som på forunderlig vis har lært at tilpasse sig til stedets skiftende miljø. I 2009 blev Vadehavet optaget på UNESCO's Verdensarvsliste og 2010 blev Vadehavet udpeget som nationalpark.

Oplev et naturvidunder

Et besøg i Vadehavet byder på enestående natur, ro og spektakulære møder med dyrelivet.

**GL IMAANI PINNGORTITAQ
INUUNERMIK ULIKKAARTOQ,
NUNARSUARMU UMASOQARFITTUT
PINGAARUTEQARTOQ**

Tinuttakkap Imartaa

– nunarsuarmiut eriaqisassaqarfik

Tinuttakkap Imartaa nunarsuarmi tinnuttakkat anersaarat, tamaanilu Danmarkip, Pukkitsormiut Tysklandillu sineriaani inunnit akornusersorneqarani ingerlajuartoq. Tinuttakkap Imartaa UNESCO-p Nunarsuarmiut eriaqisassaqarfittut toqqarneqarsimavoq, eriaqisassaqarfittullu piumasaqaatini quliusuni pingasut nammassineqarsimapput:

- Ujarassiornermi pissutsinik asseqanngitsunik assersuutaanera
- Pissutsit uumassusilinnut uumassullu ataqtiginnerannut pingaarteqartutut
- Pinngortitap uumasorpasuaqartup pigiinnarnissaata pingaarteqarnera

**Pinngortitaq asseqanngitsooq anorimit
immamillu pilersinneqarsimasooq**

Ukiut 8000-it kingulliit ingerlaneranni sineriak allanngorartuatoq nunarsuup nukiiit pilersinneqarsimavoq immallu killinga immamit qaf-fakkiartuinnartumit sunnerneqarsimavoq. Pinngortitami nukiiit ataqtiginnerisa nunami ippinn-gorsimasunik allanngorartuunik pilersitsipput. Pinngortitami pisut akornusersorneqaratik ingerlaqqinneranni sumiiffup ujarassiornikkut immikkuullarissusia naasunut uumasunullu naleqqussarsimasunut angerlarsimaffinngorpoq. 2009-mi UNESCO-p Nunarsuarmiut eriaqis-saasa allattorsimaffianut ilanngunneqarpoq 2010-milu toqqarneqarluni.

Pinngortitamik naliitsumik misigisaqarit

Tinuttakkap Imartaani misigisassarsiorneq pinngortitamik naapitsinissamik neqeroorteqarpoq.

PARFORCEJAGTLANDSKABET

DK. Top: Kongestjernen i Store Dyrehave. Fra et fugleperspektiv er parforcejagtlandskabet udtryk for den enevældige danske konges magt over naturen og menneskene. Venstre: De enkelte parforcejagtvejenes numre er angivet på stenene i Kongestjernen.

GL. Qulleq: Silaannarmit isigalugu kisermaassilluni naalakkersuinerup pinn-gortitamut inunnnullu pissaanilittut pissu-seqarnera nunap takutippaa. Saamerleq: Jægersborg Dyrehavemi illussaarsuaq Eremitagen, aallaniarnermi aqqusinernit ungalusimasooq.

Foto: Peter Leschly

Udpegnig/ toqqarneqarnej:

2015

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: ii og iv
- Serienominering: Ja
- Site manager er forankret hos Museum Nordsjælland og betales af partnerskabet bag verdensarven: Museum Nordsjælland, Naturstyrelsen, Det Grønne Museum samt Fredensborg, Gribskov, Hillerød, Lyngby-Taarbæk og Rudersdal kommuner.

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqaarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: ii aamma iv
- Toqqarneqartut ilaat: Aap
- Eriagisassaqaarfimmi aqutsisoq Museum Nordsjælland-imi atorfeqarpoq eriagisassaqaarfimmit suleqatigiinnik aningaasalersorneqarluni: Naturstyrelsen, Det Grønne Museum aamma Fredensborg, Gribskov, Hillerød, Lyngby-Taarbæk aamma Rudersdal kommuner.

7

DK ET KONGELIGT JAGTLANDSKAB I VERDENSKLASSE, DER INDBYDER TIL BESØG ÅRET RUNDT

Fra 1670, hvor Christian den 5. besteg den danske trone, og i løbet af de næste årtier blev Jægersborg Dyrehave og Hegn, Gribskov og Store Dyrehave indrettet til parforcejagt. Man indhegnede dyrehaverne og anlagde kilometervis af jagtveje. Christian den 5. havde som kronprins stiftet bekendtskab med denne jagtform under et besøg hos Solkongen Ludvig den 14. i Paris få år tidligere. Parforcejagten bestod i, at man jagede en udvalgt kronhjort med heste og hunde, indtil den segnede omkuld af træthed og kunne aflives ved et stik gennem hjertet med et kort sværd, en såkaldt hirschfænger. Det var dyrt at anlægge og vedligeholde det omfattende system af jagtveje, og da jagtformen mistede betydning i slutningen af 1700-tallet, blev den endeligt opgivet af den danske konge i 1777.

Et kort over Nordsjælland fra ca. 1685 viser et geometrisk jagtvejssystem, hvor snorlige veje skærer hinanden i regelmæssige stjerner og deler skovene op i rektangler og trekanter. Vejene skulle først og fremmest tjene jagten, så man kom hurtigere frem i skoven, men designet var samtidig et udtryk den enevældige konges magt over naturen.

I modsætning til parforcejagtvejene i det øvrige Europa, eksisterer størstedelen af disse kongelige jagtveje stadig i Nordsjælland i dag. Det skyldes, at størstedelen af jagtvejene ligger i statsskov og siden har fundet anvendelse i forbindelse med skovbrug. I tilknytning til selve vejene er der bl.a. bevaret sten, der viser numrene på jagtvejene.

GL KUNNGIKKORMIUT AALLAANIARTARFIAT SILARSUARMI AJUKKUNANNGITSOQ, TIKERAARNEQARNISAMUT TIKILLUAQQUSISOQ.

1670-mit, Kunngi Christiaat 5.-at kunnginngormali, ukiullu tullii qulikkuutaartut ingerlaneranni Jægersborg Dyrehave og Hegn, Gribskov Store Dyrehavelu uumasut qasusisarlugit piniartarftut aqqissuunneqarput. Dyrehave't ungalulersorneqarput piniarnermilu aqqutissat sananeqarlutik. Christiaat 5.-at kunngissaalluni piniariaaseq Parisimi ukiut arlaqanngitsut siusinnerukkut Solkongimut Ludvig den 14.-mut tikeraarnermini nuannaarsorilersimavaa. Uumasut qasusisarlugit aallanianermi tuttorsuaq perlaarnissaa tikillugu histinik qimminillu piniarneqartarpoq, panamillu uummataatigut kapillugu toqunneqartarluni. Sjøllandip avannaani piniarnermi aqqutissiat aqqis-sukkat sananeqarnerat aserfallatsaaliornerrallu akisoorujussuuvog, piniartarnerlu 1700-kkut nananerani pingaassuseqarunnaarmat, 1777-mi kunn-gimit atorunnaarsinneqarpoq.

Sjøllandip avannaata nunap assingata 1685-p missaani sananeqarsimasup geometriskiusu-mik piniarnermi aqqutissat sananeqarsimasut takutinneqarput, aqquserngiillu narluinnartut ul-lorissatut isikkoqarlutik imminnut kipeqattaartut takuneqarsinnaapput. Aqquserngit ilusilersorne-qarneri kunngip kisermaassilluni naalakkersuisup pinngortitamut pissaanerani ersersitsisuupput. Europami uumasut qasusarlugit aallaniartarnermi aqqusiniliat akerlianik, tamakku kunngikkormiut aallaaniarnermi aqqutit amerlanersaat suli ullumik-kut Sjøllandip avannaani pigineqarput. Sjøllandip avannaani nunami uumasut qasusarlugit aallaani-artarfik Europamut naleqqiullugu asseqanngilaq, 2015-milu UNESCO'p Nunarsuarmiut eriagisasaasa allattorsimaffianut ilanngunneqarpoq.

CHRISTIANSFELD

DK. Top: På Kirkepladsen, Christiansfelds centrale plads, ligger kirken. Venstre: Fra oven ses det tydeligt at Christiansfelds byplan var planlagt i mindste detalje og med en iøjnefaldende symmetri.

GL. Qulleq: Oqaluffup eqqaa tassaavoq Christiansfeldip illoqarfata qeqqa. Saamerleq: Qulaanit isigalugu Christiansfeldip illoqarfata pilersaarusiornera minnerpaannguanut allaat ilanngullugit takuminartumillu illugiiffaarissuseqarluni pilersaarusiorneqarsimavoq.

Foto: Christiansfeld / Museum Kolding

Udpegning/ toqqarneqarnej: 2015

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: iii og iv
- Serienominering: Ja, siden 2024 en del af det transnationale verdensarvssted Moravian Church Settlements
- Site manager betales af Museum Kolding og arbejder tæt sammen med Brødremenigheden og Kolding Kommune

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqaarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: iii aamma iv
- Toqqarneqartut ilaat: Aap. Nunat assigiinngitsut Nunarsuarmiut eriagisassaqaarfata Moravian Church Settlements-ip ilagaa.
- Eriagisassaqaarfimmik agutsisoq Kolding Museum-imit Qatanngutigiinniat (Brødremenigheden) aamma Kolding Kommune suleqatigalugu aningaasalersorneqarpoq.

8

DK EN KRISTEN IDEALBY SKABT AF BRØDREMENIGHEDEN

I 1773 inviterede Christian VII Brødremenigheden fra Herrnhut i Tyskland til at opføre en ny by i her-tugdømmet Slesvig, datidens Danmark, og Christiansfeld blev grundlagt. Idealbyen er skabt med lige gader, harmonisk arkitektur og et stærkt fællesskab – nøje planlagt efter Brødremenighedens tanker om et enkelt, ordnet og troende liv, reguleret af menighedens traditioner.

I løbet af 1700- og 1800-tallet opførte Brødremenigheden 27 byer verden over. Christiansfeld blev den 24. – og er i dag den bedst bevarede. Byen er et enestående vidnesbyrd om Brødremenighedens arkitektur, livsform og kultur. Menigheden organiserede sig i fællesskaber efter alder, køn og ægteskabelig status. Byens rum var tilsvarende opdelt, med en brødrside og en søstreside omkring den centrale kirkeplads.

Christiansfeld viser en sammenhæng imellem bystrukturen og menighedskulturen, hvor byplan og arkitektur afspejler Brødremenighedens samfundsstruktur. En livsstil, der stod i stærk kontrast til det, man var vant til i Danmark på det tidspunkt. Der blev opført både drenge- og pigeskoler, hvor børn fik lige adgang til undervisning, fysisk aktivitet og dannelse. Også det gode håndværk og musikken spillede en vigtig rolle i menighedens hverdag.

I 2024 blev verdensarvsstedet udvidet med brødremenighedsbyerne: Herrnhut i Tyskland, Bethlehem i USA og Gracehill i Nordirland. Tilsammen illustrerer byerne forskellige stadier i Brødremenighedens historie.

GL KRISTUMIUT ILLOQARFIAT NUANNAARTORINARTOQ QATANNGUTIGIINNIAIT PILERSINNEQARSIMASOQ

1773-mi Christian VII-ta Tysklandimi Herrnhutimut Qatanngutigiinniat Slesvigimi, taamanik kut Danmark, nutaamik illoqarfliqqullugit qaaqquai: Christiansfeldilu tunngavilerneqarpoq. Illoqarfik nuannaartorinartooq narlusuunik aqqusinilik, imminut tulluurtunik illulialik ataqatigiluartunillu inulik – Qatanngutigiinniat pisariitsumik, aaqqissuulluakkamik uppertuunermullu eqqarsartaasiat malillugu, ilagiit pissusitoqaanik aqunneqartumik, pilersaarusiqqissarlugu pilersinneqarsimavoq.

1700-kkunni 1800-kkunnilu Qatanngutigiinniat illoqarfiit 27-t nunarsuarmi pilersippaat Christiansfeldilu 24-raat. Ilagiit ukioqqortussuseq, suaassuseq aappariitullu inissisimaneq tunngavigivaat. Illoqarfup immikkoortortai taamatut immikkoortiterneqarsimapput, qatanngutigiit angutit arnallu oqaluffup qeqqani illugiissillugit.

Christiansfeldip illoqarfup sannaata ilagiillu kulturiata imminnut ataqatigiinnerat takutip-paa, illoqarfullu pilersaarusiornera illuliallu Qatanngutigiinniat inuiaqatigiittut aaqqissuusaanerannik ersersitsivoq. Nukappiaqqanut niviarsiaqqanullu atuarfiit pilersinneqarput, meeqqallu ilinniartitaanermik, timersornermik pissuserinnermillu assigiimmik periarfssinneqarput. Assassullaqqinneq nipilersornerlu ilagiit ulluinnarni inuuneranni pingaaruteqarpoq.

2024-mi nunarsuarmiunut eriagisassaqaarfik qatanngutigiinniat illoqarfinit allilerneqarpoq: Tysklandimi Herrnhut, USA-mi Bethlehem Irlandimilu avannarlermi Cracehill.

KUJATAA

DK. Top: Udsigt over markerne i Nunataq, hvor et inuitisk landbrug er en del af det levende kulturlandskab. Venstre: Ruin af et stengærde bygget af nordboerne. I baggrunden ses et inuitisk landbrug, der i dag drives i det samme historiske landskab.

GL. Qulleq: Nunataami narsaatinut, inuit nunaateqarfinut kulturikkut pingaaruteqartunut isikkivik. Saamerleq: Ujaqqanik ungalutoq qallunaatsiaat sanasimasaat. Ungataani inuit narsaataat, ullumikkut nunami tassani oqaluttuarisaanikkut pingaaruteqartumi ingerlanneqartoq.

Foto: UNESCO Kujataa

Udpegning/ toqqarneqarneq: 2017

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: v
- Serienominering: Ja
- Site manager betales af ISG, som administrerer UNESCO Kujataa på vegne af Kommune Kujalleq.

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: v
- Toqqarneqartut ilaat: Aap
- Eriagisassaqarfigmikkut aqutsioq ISG-mit aningaasalersorneqarpoq, taassumalu Kommune Kujalleq sinnerlugu UNESCO Kujataa ingerlappaa.

9

DK ARKTISK KULTURLANDSKAB I SYDGRØNLAND, HVOR INUIT- OG NORDBOERNES LANDBRUGS- PRAKSIS MØDES

Kujataa World Heritage vidner om mere end 1.000 års bæredygtig bosættelse og brug af naturen i et enestående samspil mellem kultur og miljø.

Kujataa er et UNESCO-verdensarvsområde beliggende i Sydgrønland og repræsenterer et enestående arktisk kulturlandskab, hvor inuit- og nordboernes landbrugstraditioner har eksisteret side om side gennem århundreder. Området blev optaget på verdensarvslisten i 2017 som det første område i Grønland med denne status. Kujataa består af fem delområder, som tilsammen fortæller historien om mere end 1.000 års bosættelse, landbrug og kulturel udvikling i Arktis.

Kujataa er unikt ved at kombinere to vidt forskellige kulturer – inuiternes og nordboernes – og deres måder at udnytte landskabet på gennem fårehold, agerbrug og bosættelser. Kulturarven ses i alt fra ruiner af gårdanlæg og kirker til levende fårebrug og bygdesamfund, som stadig er aktive i dag. Disse vidnesbyrd giver et enestående indblik i menneskers tilpasning til det barske arktiske miljø og deres evne til at skabe bæredygtige samfund.

Verdensarvsstatus er med til at beskytte og formidle Kujataas unikke værdier og sikre, at både kulturarven og det omkringliggende landskab bevares for fremtidige generationer. Området er ikke blot et historisk landskab, men et levende kulturområde, hvor traditioner, natur og moderne liv sameksisterer.

GL KUJATAANI NUNA INUIT ASSIGIINNGITSUT KULTURIANNIT SUNNERNEQARSIMASOQ, INUIT QALLUNAATSIALLU NAAPIFFIAT

Kujataa World Heritage'p ukiut 1.000-it amerlanerit ingerlaneranni kulturip avatangiisillu imaannaanngitsut peqatigiinnerisa akornanni piujuartitsineq tunngavigalugu nunasineq nunamillu atuneq takussutissarsivaa.

Kujataa UNESCO'p Nunarsuarmit eriagisassaqarfigaat Kujataani inissisimasooq issittumi kulturikkut pingaarutilimmik takutitsisoq, ukiorpassuarnilu inuit qallunaatsiaallu sanilerillutik nunalerinermi pissusitoqaat atasimapput. Kujataa eriagisassat allattorsimaffhanut 2017-mi Kalaallit Nunaanni siullersaalluni ilanngunneqarpoq.

Kujataa nunaminertani tallimani ukiut 1.000-it sinnerlugit Issittumi nunasinerup, nunalerinerup kulturikkullu ineriartornerup oqaluttuassartaanik suaarutiginnippoq. Kujataa kulturinik assigiinnigilluinnartunik marlunnik – inuit qallunaatsiaallu – savaateqarnikkut, nunalerinikkut nunasittarnikkullu nunamik atuisarnerannik ataqatigiissitsinini immikkuullarissutigaa. Eriagisassaqarfimmi takussutissat ilagaat naasorisassut illukui oqalufikuilu nalitsinnilu savaatillit nunaqarfinilu inoqatigiit. Tamakku peqqarniitsumik avatangiisilimmuut inooqatigiinnillu piujuartitsinermik tunngaveqartumik inuit naleqqussarsinnaanerannik asseqanngitsumik paasisaqartitsipput.

Eriagisassaaqarfattut toqqogaanermigut Kujataa immikkoorluinnartunik naleqartitanik illersueqataalerpoq nittarsaaqataalerlunilu, kulturimillu eriagisassaqarfik oqaluttuarisaanermuinnaq tunnganngilaq, kultureqarfittulli uummaarissutut, pissusitoqqanik, pinngortitamik inuunermillu nutaaliaasumik ataqatigiissitsisuuvoq.

AASIVISSUIT-NIPISAT

DK. Top: I Aasivissuit – Nipisat bruges både hundeslæde, snescooter, ATV og jolle alt efter årstid og terræn. Venstre: Rensdyr, sæl og fisk er blandt de vigtigste fangstarter i området.

GL. Qulleq: Asivissuarni – Nipisani qimusit, snescooterit, ATV-it umiatsiaaqqallu ukuip qanoq ilinera nunalu apeqqutaalluni atornegartarput. Saamerleq: Tuttut, puisit aalisakkallu tamaani piniakkat pingaarnerit ilagaat.

Foto: Lasse Kyed & Adam Lyberth, ACB

Udpegning/
toqqarneqarqeq:
2018

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: v
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Qeqqata Kommunia (kommune)

GL

- Suussuseq: Kulturimik eriaqisassaqaarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: v
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqaarfimmik aqutsisoq Qeqqata Kommunianik aningaasalersorneqarpoq

10

DK INUIT JAGTOMRÅDE MELLEM INDLANDSIS OG HAV

Det store inuit jagtområde i Vestgrønland dokumenterer 4.000 års menneskelig tilstedeværelse, jagt og bevægelse gennem landskabet mellem kyst og indlandsis. Området strækker sig over 4.200 km² i Qeqqata Kommunia og omfatter blandt andet bopladsen Nipisat med spor efter Saqqaq-kulturen og en tidligere koloni fra Hans Egedes tid, rendsyrragtpladsen Aasivissuit samt nutidens bygd Sarfannguit.

UNESCO har anerkendt området som verdensarv for dets enestående eksempel på menneskets tilpasning til et arktisk miljø (kriterium v). Landskabet rummer stier, fangstanlæg, grave og bopladser, der fortsat bruges og formidles af lokalbefolkningen. Gennem skånsom facilitering – med stier, skilte, udstillinger i byerne, formidlingspunkter i landskabet og en pontonbro – formidles området kulturarv, samtidig med at natur og sårbare kulturspor beskyttes.

Området danner i dag ramme om både traditionel jagt og moderne friluftsliv og anvendes aktivt af lokale jægere, beboere og besøgende. Den levende brug af landskabet er med til at holde kulturarven nærværende og aktuel. Gennem formidling og samarbejde styrkes forbindelsen mellem fortid og nutid.

Aasivissuit-Nipisat er et levende kulturlandskab, hvor jagt, viden og traditioner stadig går i arv. Det fortæller historien om et folk, der i balance med naturen har skabt et liv i et af verdens mest krævende miljøer – og fortsat gør det.

GL SERMERSUUP IMMALLU AKORNANNI INUIT PINIARIARTARFIAT

Sermersuup Immallu akornanni Inuit Piniariartarfiata ukiuni 4.000-ni sinerissap sermersuullu akornani inoqarsimanera, piniartarneq angalasarnertu uppernarsarpaa. Nuna Qeqqata Kommunia 4.200 km²-it sinnerlugit annertussuseqarpoq, tassungalu ilaapput inoqarfusimasooq Nipisat Saqqaqkulturimik ersiutilik Hans Egedellu nalaani niuertoqarfusimasooq, aavariat ikortarfiat Aasivissuit nalitsinnilu nunaqaarfik Sarfannguit.

UNESCO-p nunarsuarmiut eriaqisassaqaarfattut avatangiisimi issittumi inuit naleqqussallaqqisuseqarlunnartutut assersuutitut akuerisimavaa. Nuna aqqutiniq, piniariartarfinnik, ilerfniq nunaqaarfinnilu, inunnit tamaani najugaqartunit sulit atornegartunik ingerlateqqinneqartunillu ulikkaarpoq.

Eriagisassaqaarfik pisarneq malillugu piniarnermik nutaamillu pinngortitami inuunermik ullumikkut tunngaveqarpoq piniartunit, najugaqartunit tikeartunit atorluarneqarluni. Nunap uummaarisuamik atornegarnerata kulturimik eriaqisassaqaarfik qanilaartutut saqqumilaartutullu attappaa. Nittarsaassinikkut suleqatigiinnikkullu itsarsuaq nalitsinnilu pisimasut ataqatiginnerat nukittorsarneqarpoq.

Aasivissuit – Nipisat nunaavoq kulturikkut pingaaruteqartoq uummaarissooq, tamaani piniarneq, ilisimasat pissusitoqqallu ingerlateqqinneqarput. Inunnik nunarsuarmi avatangiisimi ilungersunarnerpaani pinngortitaq uumasuilu paasiluinnarlugit inuunermik pilersitsimasunik oqaluttuarpooq – sulilu taamaappooq.

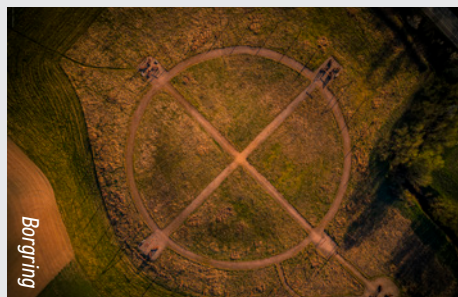
VIKINGETIDENS RINGBORGE

Fyrkat

Aggersborg

Borgring

Trelleborg

Nonnebakken

DK. De fem danske ringborge: Trelleborg, Fyrkat, Aggersborg, Nonnebakken, Borgring og Aggersborg. Fem ekstraordinære monumenter spredt ud over Danmark – én samlet verdensarv.

GL. Qallunnaat nigaliatut pallittaalisat tallimat: Trelleborg, Fyrkat, Aggersborg, Nonnebakken aamma Borgring. Eqqaasutissat tallimat immikkut ittut Danmarkimi siaruartiterneqarsimasut – nunarsuarmi eriagisassaq ataatsimoortoq ataaseq.

Foto: Peter Leschly, Kjetil Løite og Nationalmuseet

Udpegning/ toqqarneqarneq: 2023

DK

- Type: Kulturarv
- UNESCO-kriterium: iii og iv
- Serienominering: Ja
- Site manager betales af Vesthimmerlands Museum, Nordjyske Museer, Museum Odense, Nationalmuseet og Museum Sydøstdanmark

GL

- Suussuseq: Kulturikkut eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piimasagaat: iii aamma iv
- Toqqarneqartut ilaat: Aap
- Eriagisassaqarfiimmik aqutsisoq maku-ninnga Vesthimmerlands Museum, Nordjyske Museer, Museum Odense, Nationalmuseet aamma Museum Sydøstdanmark aningaasalersorneqarpoq.

11

DK ET FYSISK VIDNESBYRD OM OVERGANGEN TIL EN NY TID MED EN NY TRO OG SAMFUNDS- STRUKTUR I DANMARK.

Smukt og strategisk placeret i det danske landskab finder man Kong Harald Blåtands fem ringborge, Aggersborg, Fyrkat, Nonnebakken, Trelleborg og Borgring.

Ringborgene stammer – ligesom Jelling-monumenterne – fra den tid i verdenshistorien, hvor Skandinavien gik fra at være asatroende til at være en integreret del af Europas kristne kultur. Sammen er de et enestående, fysisk vidnesbyrd på tidens omvæltninger og Haralds Blåtands ambitioner om at samle riget og kristne danerne. Alle fem borge blev opført i perioden 770-980 e.Kr. For at sikre sin position byggede han militære baser, der kunne manifestere hans magt i både ind- og udland.

Borgene deler et uniformt, geometrisk og skalerbart design, der understøtter deres karakteristiske militærarkitektur og vikingernes teknologiske kunnen. Trods fællestrækkene har hver borg også sine egne særtræk.

Ved Limfjorden nær Aggersund finder man Aggersborg – den første og den største af ringborgene. Længs Hærvejen ved Hobro ligger Fyrkat, hvor Harald Blåtands volve er begravet. Midt i Odense by ligger Nonnebakken, som har spillet en vigtig rolle i byens udvikling. Lidt udenfor Slagelse ligger Trelleborg, den bedst befæstede borg, der giver et særligt indblik i krigerens liv. Og ved Borgring, lidt udenfor Køge, markeres afslutningen på vikingetiden og Harald Blåtands ambitiøse byggeprojekt.

GL DANMARKIMI PIFFIMMUT NUTAAMUT UPPERISAP INUIAQA- TIGIILLU AAQQISSUUSANERANUT NUTAAMUT IKAARSAARNEQ

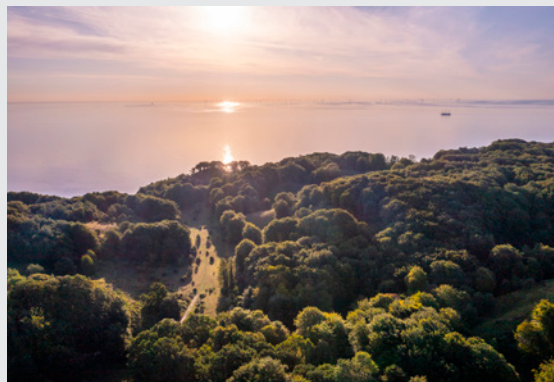
Qallunnaat nunaanni alianaatsumi pilersaarutillu naapertorlugit inissinneqarsimallutik Kunngip Harald Blåtandip nigalittut pallittaalisalai tallimat Aggersborg, Fyrkat, Nonnebakken, Trelleborg Borgringilu takuneqarsinnaapput.

Pallittaalisaiat ataatsimoortillugit UNESCO'p Nunarsuarmiut eriagisassasa allattorsimaffianut 2023-mi ilanngunneqarsimapput, silamiut oqaluttuarisaanerani piffimmik immikkoortumik takutitsisuummata – taamannikkut Skandinavia guutitoqqanik upperisarsiornermit Europami kristumiut kulturianut ilanngupput.

Pallittaalisaiat tassaapput piffup muminnerinik Harald Blåtandillu naalagaaffik ataatsimut katersormiarlugu danskilu kristumiunngortinniarneranni takussutissartai piviusut. Pallittaalisat tamarmik 770-980 Kr. king. nalaani sananeqarsimapput. Inissisimanini isumannaarniarlugu, nunamilu namminerimi nunanilu allani pissaanini malunnartinniarlugu sakkutooqarfliorpoq. Pallittaalisat assigiimmik, geometriskiusumik allilerneqarsinnaallutillu, illersornissarlugu siunertarlugu illuliortaaseq vikingillu teknikkikkut piginnaasaannik ilisarnaatinik tunngavilersuillutik sananeqarsimapput.

Assigeequteqarlualutik pallittaalisat tamarmik immikkoorteqarput. Pallittaalisat ataatsimoortut Harald Blåtandip pissaanerani, vikingit piginnaasaannik Danmarkillu allanngoriartornerani oqaluttuap ilagai pingaaruteqartut.

MØNS KLINT

DK. Top: Møns Klint i efterårsfarver. Venstre: Jydelejet ved Møns Klint.

GL. Qulleq: Mønip Ippia ukiakkut qalipaati atorlugit. Saamerleq: Mønip Ippiani Jydelejet.

Foto: Egon Gade

Udpegning/
toqqarneqarnej:
2025

DK

- Type: Natur
- UNESCO-kriterium: viii
- Serienominering: Nej
- Site manager betales af Vordingborg Kommune

GL

- Suussuseq: Pinngortitamik eriagisassaqarfik
- UNESCO-mit piumasaqaat: viii
- Toqqarneqartut ilaat: Naamik
- Eriagisassaqarfmik aqutsisoq Vordingborg Kommuneanit aningaasalersorneqarpoq.

12

DK ET ENESTÅENDE EKSEMPEL PÅ ET GLETSJEROPFOLDDET LANDSKAB MED ET STORT OG SPEKTAKULÆRT TVÆRSNIT

Møns Klint og det bagvedliggende bakkelandskab – kendt som Høje Møn – udgør tilsammen et af verdens største glacialtektoniske komplekser. Landskabet blev skubbet op af gletsjerne i den alderside del af Weichselistiden, for ca. 17.000 år siden, og de geologiske deformationer afslører, at opfoldningen skete i isfremstød fra flere forskellige retninger fra sydøst og øst. På Store Klint hvor deformationerne er mest komplekse og dramatiske, har flere foldefaser skubbet Møns Klints kridtplader op i en højde på mere end 250 meter fra kridtets oprindelige position (décollement) – og 128 meter over det nuværende havniveau.

Klinteprofilen udgør et spektakulært tværsnit igennem det glacialtektoniske kompleks og giver et helt unikt indblik i de geologiske strukturer og voldsomme glacielle dynamikker, der har skabt dem. Af samme grund har stedet spillet en afgørende rolle i videnskabshistorien. De imponerende kridtklinter besidder derudover en stor æstetisk skønhed, og har været en attraktion i århundreder – ikke mindst for guldalderens malere – men også for almindelige turister fra nær og fjern. Kalken i jorden danner udgangspunkt for klorotiske bøgetræer i Klinteskoven, og for sjældne kalkoverdrev med en høj biodiversitet med bl.a. truede danske orkideer og insekter som den sortplettede blåfugl og timiankøllesværmeren – som er forsvundet fra resten af landet.

GL NUNA SERMIMIT QULLUNNE-QARSIMASQ ASSERSUUTIS-SATSIALAK SANIMULLU KIPINILIK

Sermersuaqarnerup nalaani sermip ingerlaarne-rata kinguneranik pilersitat, Høje Møn tikillugu qattunernut ingerlasumik asseqanngitsumik takutitsisoq. Mønip Ippia ungataanilu nuna qattunerpassualik ataatsimoorlutik nunarsuarmi sermersuaqarnerup nalaani sermip ingerlaarne-rata kinguneranik pilersitat ataatsimoorlutik anner-saasa ilagaat. Nuna serminit Sermersuaqarnerup Weichselip naalernerata nalaani ajattarneqarsimavoq, ukiut 17.000-it missiliorlugit matuma siornatigut. Store Klintimi allanngornerit paasiumina-annerupput sakkortunerullutillu.

Ippiu isikkua sermersuaqarnerup nalaani sermip ingerlaarne-rata kinguneranik alutornarlunnartumik kipineqarpoq, nunallu sannaanik sermersuullu allanngorartuatup sakkortussusaanik asseqanngilluinnartumik takutitsilluni. Tamanna assigalugu ippik ilisimatusarnerup oqaluttuarisaanerani annertuumik pingaaruteqarsimavoq, minnerunngitsumillu ullummikkut ilisimatusarnermik "glacialtektonikimik" taaneqartartumi. Ippit kridtimik sananeqaatillit tupinnarlunnartut annertuumik kusanassutsimikkut saniatigut ukiorpassuarni inuiaqatigiit illernartuutaattut isigineqarsimavoq – minnerunngitsumik ukiuni akimmaruttorfanni qalipaasunit – soorunalumi nalinginnaq takornarianit. Nunami qeqoq Klinteskovemi orpiit qisussiasat kloryfylimik amigaaqartut aallaavigivaat aammalu orpigaqarfik qaqutigoortoq qeqormik annertuumik natilik qallunaat orkede-anik navianartorsiortinneqartunik naasoqarpoq sullinernillu maannakkut peerussimasunik uumasooqarluni.

FORENINGENS ARBEJDE

DK RIGSFÆLLESSKABETS VERDENSARVSFORENING BLEV ETABLERET I 2023 FOR AT FREMME KENDSKABET TIL OG STOLTHEDEN OVER DE DANSKE OG GRØNLANDSKE VERDENSARVSSTEDER.

Rigsfællesskabets Verdensarvsforening har til formål at øge den offentlige bevidsthed om vores UNESCO verdensarvssteder og værne om denne vigtige natur- og kulturarv.

Foreningen blev dannet som et fælles initiativ fra de danske og grønlandske verdensarvssteder.

Foreningen har et erklæret strategisk mål om at verdensarvsstederne bliver forstået som et værdifuldt potentiale, der bliver aktivt involveret i lokal og national udvikling.

Foreningens formål er at:

- **Øge kendskabet** til de danske og grønlandske verdensarvssteder.
- **Fremme stoltheden** over disse steder som en del af den fælles kulturarv.
- **Understøtte beskyttelsen og bevarelsen** af disse værdifulde steder.
- **Bidrage aktivt til** lokal og national udvikling for derigennem at bevise verdensarvens værdi i forhold til identitet, stolthed, bosætning, social inklusion, bæredygtighed, klima og international interesse

Derudover er foreningen et vigtigt initiativ, der samler både danske og grønlandske interesser omkring Rigsfællesskabets unikke og umistelige kultur-, naturarv og historie.

PEQATIGIIFFIUP SULINERA

GL NAALAGAAFFE-QATIGIINNI NUNARSUARMUT ERIAGISASSAQAARFIISA PEQATIGIIFFIAT 2023-MI PILERSIN-NEQARPOQ DAN-SKIT KALAALLILLU NUNARSUARMUT ERIAGISASSAQAARFIISA ILISIMANEQARNERAT TULLUSIMAARUTANERALLU ANNER-TUSARNIARLUGU.

Peqatigiiffup siunertaraa innuttaasut akornanni UNESCO'p iluani nunarsuarmiut eriajisassaqaarfitsinnik kiisalu pinngortitamik kulturrikkullu eriajisassaqaarftut pingaaruteqartut paarilluarnissaannik ilisimanninnerup annertusarnissaa. Peqatigiiffik qallunaat kalaallilu nunarsuarmiut eriajisassaqaarfisa ataatsimoorlutik suliniuteqarnerisigut pilersinneqarpoq.

Naalagaaffeqatigiit Nunarsuarmiut eriajisassaqaarfisa peqatigiiffata periusissiaani nunarsuarmiut eriajisassaqaarfisa najugarisami naalagaaffittullu ineriartortitsinermi pimoorullugu peqataalernissaat periarfissatsialattut paasineqarnissaa siunertatut nalunaarutigineqarpoq.

Peqatigiiffup siunertaraa:

- Qallunaat kalaallilu nunarsuarmiut eriajisassaqaarfisa annertunerusumik ilisimaneqalernissaat.
- Eriagisassaqaarfinni taakkunani peqatigiilluni kulturrikkut eriajisassaqaarfiit tulluusimaarutitut siuarsaaneq.
- Sumiiffiit pingaaruteqartut taakku paarineqarnerisa tamatsaaliornersalu tapersersornissaat.
- Najugarisami naalagaaffittullu ineriartortitsinermi pimoorullugu tapersersuinissaq, tassuunatigut nunarsuarmiut eriajisassaqaarfiup kinaassutsimut, tullusimaarutitut, nunasinermut, inuiaqatigiinni peqataatitsinermut, piujuartitsinermut, klimamut kiisalu nunat tamalaat soqutiginninnerinut atatillugu pingaaruteqarnera uppersiniarlugu.

Tamatuma saniatigut peqatigiiffik suliniutaavoq pingaartoq, Naalagaaffeqatigiinnerup immikkuullarissusaanik aammalu kulturrikkut, pinngortitamik eriajisassatut oqaluttuarisanermilu eriajinartutut qallunaat kalaallilu soqutigisaannik peqatigiissitsisoq.

ORDLISTE

UNESCO, UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION

FN's organisation for uddannelse, videnskab og kultur. Idéen om et internationalt samarbejde, der bruger uddannelse, videnskab og kultur som fundament for at skabe varig fred, opstod under 2. Verdenskrig. I 1946 blev organisationen formelt indstiftet, da det 20. land indtrådte som medlem. I dag er der 194 medlemslande (2025). I UNESCO's forfatning udtrykkes det fælles formål bl.a. med disse ord: "Since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that the defences of peace must be constructed".

VERDENSARVSKONVENTIONEN: THE 1972 CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE

Verdensarvskonventionen bygger på og sammenbinder to forskellige bevægelser, som udspringer af langt ældre idéer: Den ene med fokus på bevaring af fysisk kulturarv, den anden med fokus på naturbeskyttelse. Konventionen blev vedtaget på UNESCO's generalforsamling den 16. november 1972. Danmark tiltrådte (ratificerede) konventionen i 1979. I dag er hele 196 lande en del af det mellemstatslige samarbejde om at bevare og beskytte vores fælles natur- og kulturarv (2025). Verdensarvskonventionen er dermed den mest udbredte af UNESCO's kulturkonventioner. UNESCO har siden 1992 haft et særligt sekretariat for Verdensarvskonventionen, UNESCO World Heritage Centre, som ligger i Paris.

VERDENSARVSKOMITÉEN

Det øverste styrende organ i implementeringen af Verdensarvskonventionen. Verdensarvskomiteén er sammensat af repræsentanter for 21 af de lande, der har tiltrådt konventionen. Repræsentanterne sidder for fire år ad gangen og ca. en tredjedel er på valg hvert andet år, når der afholdes generalforsamling. Verdensarvskomiteén mødes en gang om året for at gøre status og tage stilling til væsentlige spørgsmål vedrørende konventionen. Det er på de årlige møder, at der tages beslutning om nye indskrivelser på Verdensarvslisten, og det er også her, komiteén drøfter og tager beslutninger i sager om steder med en problematisk bevaringstilstand og om listen over verdensarv i fare. Verdensarvskomiteén støttes fagligt af de rådgivende organisationer ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) og IUCN (International Union for Conservation of Nature).

OPERATIONAL GUIDELINES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE WORLD HERITAGE CONVENTION

Verdensarvskomiteéns styringsredskab og retningslinjer for implementering af Verdensarvskonventionen, som benyttes i alle niveauer af verdensarvsarbejdet. Indeholder bl.a. beskrivelse af roller, definitioner på centrale begreber, kriterier for optagelse på Verdensarvslisten, procedurer for overvågning af verdensarvsstedernes bevaringstilstand og retningslinjer for brug af UNESCO-logo og verdensarvsemlen.

STATES PARTY / STATE PARTIES

Betegnelsen for de lande, der har tiltrådt konventionen og forpligtet sig til verdensarvsarbejdet. Det danske rigsfællesskab repræsenteres som State Party af Slots- og Kulturstyrelsen med involvering af det grønlandske selvstyre og det færøske hjemmestyre.

NATIONAL FOCAL POINT

Slots- og Kulturstyrelsen varetager funktionen som National Focal Point for verdensarv, dvs. kontaktpunkt for UNESCO i relation til Verdensarvskonventionen og Verdensarvslisten.

SITE MANAGER

Site manageren er en nøgleperson i den lokale forvaltning og formidling af et verdensarvssted. Forankring og opgaver vil variere fra sted til sted, da organisering og forvaltning altid er tilpasset det specifikke grundlag for optagelsen på Verdensarvslisten. Site manageren fungerer dog altid som lokalt kontaktpunkt og bindeled mellem de forskellige parter og interessenter omkring verdensarvsstedet.

WORLD HERITAGE PROPERTY

Det konkrete, geografiske areal, som indeholder de kultur- og naturværdier, der danner grundlag for optagelsen på Verdensarvslisten (stedets OUV). Ofte vil der være sammenfald eller overlap med afgrænsningen af væsentlige beskyttelsesforhold, f.eks. naturfredning, fortidsmindebeskyttelse mv.

BUFFER ZONE

En bufferzone er et geografisk afgrænset areal omkring det egentlige verdensarvsområde (property), som gennem en specifik regulering af anvendelse og udviklingsmuligheder supplerer beskyttelsen af verdensarvsstedets OUV. Bufferzonen dækker typisk de umiddelbare omgivelser til verdensarvsområdet, men kan også omfatte vigtige udsigter/indsigter og andre elementer og landskabstræk længere væk, der er vigtige for at støtte oplevelsen og beskytte verdensarven. De fleste, men ikke alle, verdensarvssteder har en bufferzone.

OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE (OUV)

Et verdensarvssteds "enestående universelle værdi" er knyttet til konkret fysisk kulturarv eller natur, som er så exceptionel, at den overskrider nationale grænser og har fælles betydning for både nutidige og fremtidige generationer af hele menneskeheden. Den permanente beskyttelse af denne arv er af stor vigtighed for det internationale samfund som helhed, hvilket udtrykkes gennem Verdensarvskonventionen. OUV består af tre elementer eller "grundpiller", som alle skal være tilstede.

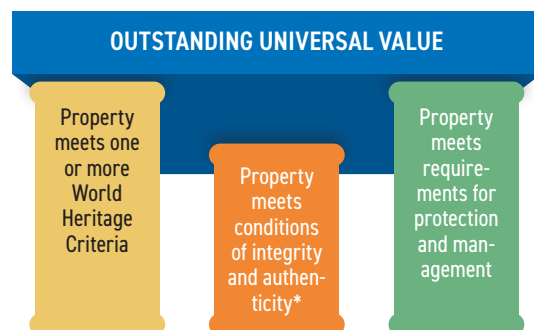

Illustration af De tre "grundpiller" for Outstanding Universal Value: Et verdensarvssted skal udover at opfylde mindst ét af de 10 verdensarvskriterier også leve op til kravene om integritet (og autenticitet) og være omfattet af effektiv beskyttelse og forvaltning. Kilde: Slots- og Kulturstyrelsen efter Preparing World Heritage Nominations (UNESCO, ICCROM ICOMOS and IUCN, 2022).

** Kun relevant for kulturarv*

THE WIDER SETTING

"The Wider Setting" betegner omgivelserne til verdensarvsstedet – omkring verdensarvsområdet (property) eller uden for en eventuel bufferzone. Der er i princippet ikke nogen grænse for udstrækningen af "the Wider Setting", men ofte beskrives det i ansøgningen om optagelse på Verdensarvslisten, hvis der er forhold i omgivelserne, som kræver særlig opmærksomhed i forhold til potentiel indvirkning på verdensarven. Det vil ofte handle om visuelle forhold, men kan også omfatte fysiske forhold – og særligt naturområder, herunder dyreliv, kan være sårbare over for ændringer, der sker længere væk.

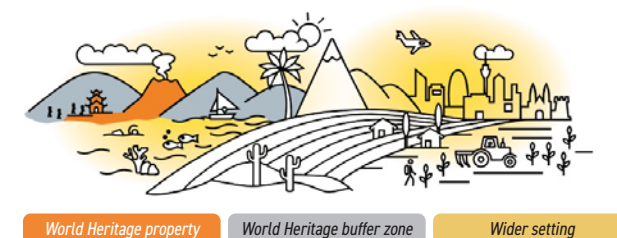

Illustration af forholdet mellem verdensarvsområde (World Heritage Property), bufferzone og omgivelserne (Wider Setting). Kilde: Guidance and Toolkit for Impact Assessment in a World Heritage Context (UNESCO, ICCROM ICOMOS and IUCN, 2022)

ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT (EIA)

Den engelske betegnelse for miljøvurdering, som er et vigtigt redskab i den fysiske planlægning for udviklings- og anlægsprojekter. Proceduren giver vigtig information om de interesser, der knytter sig til et givent sted, og skaber grundlag for, at et passende hensyn kan indarbejdes i planerne og projektet. Når UNESCO skal orienteres om større restaurerings- eller udviklingsprojekter sker det ofte på baggrund af en miljøvurderingsrapport. Det er i den forbindelse vigtigt, at vurderingen forholder sig specifikt til verdensarvsstedets OUV.

HERITAGE IMPACT ASSESSMENT (HIA)

En variant af miljøvurderingen, som målrettet omfatter indvirkninger på (natur- og) kulturarv, og som ofte optræder i relation til verdensarv.

UNESCO KRITERIER

- i to represent a masterpiece of human creative genius;
- ii to exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design;
- iii to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared;
- iv to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history;
- v to be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change;
- vi to be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance. (The Committee considers that this criterion should preferably be used in conjunction with other criteria);
- vii to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance;
- viii to be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features;
- ix to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals;
- x to contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation.

1. udgave, 1. oplag 2025

Copyright © Rigsfællesskabets Verdensarvsforening

ISBN 978-87-976463-0-4

Grafisk opsætning og tryk i Danmark af: Stormes Grafisk

Redaktion: Sara Peuron-Berg og Bo Albrechtsen

Grønlandsk oversættelse: Hans Kristian Olsen

Du må gerne bruge teksterne eller uddrag fra denne bog – blot du husker at angive kilde.

**HERITAGE IS OUR LEGACY FROM THE PAST,
WHAT WE LIVE WITH TODAY, AND WHAT
WE PASS ON TO FUTURE GENERATIONS.**

UNESCO

